

У науці страхового права виділяють об'єктивні та суб'єктивні критерії для визначення оцінки істотності обставин. Об'єктивна оцінка не залежить від волі страхувальника і його поглядів, а суб'єктивна ґрунтується виключно на його думці.

Своє розуміння обставин, що мають істотне значення для оцінки страхового ризику було надано Г. Ф. Шершеневичем, В.І. Серебровським, та розробляється сучасними наковцями (Шершеневич Г. Ф. Курс торгового права. Т. II. – М., 2003, С. 347; Серебровский В. И. Страхование. – М., 1927, С. 116; Худяков А.І. Страховое право / А.І. Худяков. – СПб., 2004, С. 594.).

Отже, відсутність єдиного поняття обставин, що мають істотне значення для оцінки страхового ризику, та спроби його розробити науковцями є досить складаним завданням, з огляду на те, що у світі існують десятки підгалузей страхування, які розділяються між собою за видами ризиків, декілька сотень різновидів страхових продуктів і кожному класу страхування властиві свої істотні умови. Деякі з даних обставин засновані на здоровому глузді, інші на багаторічних статистичних спостереженнях, треті обумовлені досвідом конкретної страхової компанії тощо. Як уявляється саме тому доктрина і законодавство обрали в якості основного критерію, формальна ознака, а саме те, що запит страховик.

Чанишева А. Р.

*Національний університет «Одеська юридична академія»,
доцент кафедри цивільного права, кандидат юридичних наук, доцент*

АКСЕСОРНІ ЗОБОВ'ЯЗАННЯ ЗА ЦИВІЛЬНИМ ПРАВОМ УКРАЇНИ

1. Поняття акcesорних (додаткових) зобов'язань не вживається у чинному цивільному законодавстві України, але існування таких зобов'язань непрямо законодавство визнає. Так, коли в ст. 266 ЦК йдеться про основну і додаткову вимоги, то вже це дає підставу стверджувати, що тут визнається можливість існування основних і додаткових зобов'язань, бо вимога складає зміст зобов'язання (первинно такий зміст складають суб'єктивне право та кореспондуючий йому обов'язок, а на певному етапі суб'єктивне право набуває ознаки вимоги а обов'язок – боргу). Зазначення на стягнення неїстойки як на один із видів додаткових вимог у ст. 266 ЦК також може бути інтерпретовано на користь твердження про визнання законодавцем категорії акcesорного (додаткового) зобов'язання, бо, як пише В. А. Белов, угода про неустойку порушує цивільне грошове зобов'язання (Белов В. А. Гражданское право. Т. IV. Особенная часть. Учебное для бакалавров/В. А. Белов. – М.: Юрайт, 2013. – с. 272-273). Отже, є акcesорне (додаткове) зобов'язання щодо сплати неустойки, в межах якого на певному етапі може бути пред'явлена вимога (додаткова) про стягнення неустойки.

Та обставина, що цивільне законодавство України визнає поняття акцесорного (додаткового) зобов'язання, підтверджується і ст. 548 ЦК. Тут називається основне зобов'язання і визначається його зв'язок з правочинним щодо забезпечення його виконання. Поряд з основним зобов'язанням у контексті цієї статті цілком доцільним було вживання терміну акцесорне (додаткове) зобов'язання. Але законодавець надав переваги вишуканій словесності перед юридичною чіткістю нормативного тексту і став вживати то термін «зобов'язання» (основне), то термін «правочин щодо забезпечення виконання зобов'язання» (основного).

Що стосується науки, то тут термін «акцесорні (додаткові) зобов'язання» вживається досить часто. Прагнення уникнути вживання такого терміну не помічається. Цей термін вживають В. А. Белов (Белов В. А. Гражданское право. Т. IV. Особенная часть. Учебное для бакалавров / В. А. Белов. – М.: Юрайт, 2013. – С. 37, 63, 82), В.В. Вітряньський (Витрянський В. В. Обеспечение исполнения договорных обязательств/ М. И. Брагинский, В. В. Витрянский. Договорное право. Общие положения. – М.: Статут, 1997. – с.450), О.І. Харитонова і Є.О. Харитонов (Харитонов Є.О., Харитонова О.І. Цивільні правовідносини. – Одеса: Фенікс, 2011. – с.247).

Вживається цей термін і в заголовках наукових статей (Бут Ю. А. К вопросу о классификации акцессорных обязательств по характеру соотношения основного и придаточного обязательств//Современное социально-экономическое, правовое и психолого-педагогические проблемы Российского государства и общества: материалы конференции. – Минеральные воды, 2009. – С. 190-192; Сайфуллин Р. И. О судьбе акцессорных обязательств после расторжения обеспечиваемого договора// Вестник Высшего арбитражного Суда Российской Федерации. – 2010. – № 3. – С.66-75).

Проте слід визнати, що більш живими в науці є терміни «охоронні зобов'язання», «забезпечувальні зобов'язання» .

2. Коло акцесорних (додаткових) зобов'язань цивільне законодавство не визначає. Із ст 266 ЦК можна зробити висновок про те, що до таких належать зобов'язання щодо сплати неустойки. Вимога накласти стягнення на заставлене майно, про яку йдеться у ст. 266 ЦК, не має зобов'язального характеру. Отже, лише зазначення на вимогу про стягнення неустойки у вказаній статті дає деяке уявлення про коло зобов'язань, що належать до категорії акцесорних (додаткових). Слово «тощо», що вживається у ст. 266 ЦК, не може допомогти у вирішенні проблеми визначення акцесорних (додаткових) зобов'язань, оскільки до цього слова були названі дві різні вимоги, одна із яких не має зобов'язального змісту. Це унеможливило продовження логічного ряду, хоч слово «тощо» і передбачає необхідність його продовження.

Більше інформації про коло зобов'язань, які законодавець непрямо визнає акцесорними (додатковими), можна отримати із ст 548 ЦК. Із цієї

статті впливає, що додатковими є всі забезпечувальні зобов'язання (у тому числі зобов'язання, що входять до змісту застави та притримання).

Викладене погоджується з положеннями, що розроблені наукою цивільного права. Зокрема, О.І Харитонова і Є. О. Харитонов пишуть, що «додаткові (акцесорні) зобов'язання виникають тільки за наявності основного зобов'язання і нерозривно пов'язані з ним (наприклад, правовідносини поруки, завдатку, застави)» (Харитонов Є.О., Харитонова О.І. Цивільні правовідносини. – Одеса: Фенікс, 2011. – с.247).

В.А.Белов дійшов висновку про те що забезпечувальні правовідносини «не завжди набувають форми акцесорних зобов'язальних правовідносин». На регулятивній стадії свого існування зобов'язання забезпечувального призначення виникають тільки при заставі (Белов В. А. Гражданское праао. Т. IV. Особенная часть. Учебное для бакалавров/В. А. Белов. – М.: Юрайт, 2013. с.82) У решті випадків регулятивним обов'язкам, наприклад, поручителя, кореспондусе, на думку В. А. Белова, право кредитора очікувати здійснення поручителем дій, що будуть забезпечувати виконання основним боржником забезпеченого порукою зобов'язання (Белов В. А. Гражданское праао. Т. IV. Особенная часть. Учебное для бакалавров/В. А. Белов. – М.: Юрайт, 2013. – с.825-827). Не маючи тут можливості детально аргументувати свою позицію зауважимо лише, що заперечення зобов'язального характеру забезпечувальних відносин є повністю неприйнятними.

Виходячи із опрацьованого в науці розуміння акцесорних (додаткових) зобов'язань до них слід віднести зобов'язання забезпечувального характеру (поруку, завдаток, делькредере, неустойку, а також заставу і притримання в тій частині, в якій вони мають форму зобов'язань), зобов'язання в яких реалізується цивільна відповідальність за порушення зобов'язання (відшкодування збитків, міри відповідальності, що передбачені ч.2 ст. 625 ЦК).

3.Впродовж тривалого часу залишається невирішеним питання про можливість визнання процентів такими, що сплачуються в межах акцесорних (додаткових) зобов'язань. М. Г. Мехевич свого часу висловила думку про те, що вимога про сплату процентів є додатковою, і назвала такі вимоги, при наведенні переліку додаткових вимог, першими (Коментарий к Гражданскому кодексу РСФСР. – М.: Юридическая литература, 1982. – с.115). Акцесорним визнає зобов'язання щодо сплати процентів В. А. Белов (Белов В. А. Гражданское праао. Т. IV. Особенная часть. Учебное для бакалавров/В. А. Белов. – М.: Юрайт, 2013. – с.63). Але ця думка викликає сумніви у її правильності. Коли ми звертаємося до акцесорних (додаткових) зобов'язань, що названі вище, помічаємо, що вони є певною надбудовою над основним зобов'язанням. Це можна сказати і про проценти, передбачені ст. 625 ЦК. Але ж зобов'язання сплатити проценти за користування кредитом, позикою, є звичаною платою за послугу, такою

ж як і плата за користування річчю на підставі договору найму (оренди). Тому регулятивні зобов'язання щодо сплати процентів не можуть визнаватись додатковими.

4. Використання категорії акцесорних (додаткових) зобов'язань має рацію за умови, що є необхідність у встановленні для них особливого правового режиму. Видається, що така необхідність є. Перш за все є потреба у чіткому законодавчому вирішенні питання про можливість застосування до акцесорних (додаткових) зобов'язань таких способів забезпечення і заходів відповідальності, які встановлені стосовно основних зобов'язань.

Тут відсутня будь-яка ясність взагалі. А фрагментарне правило про неприпустимість нарахування процентів на неустойку (ч.2 ст.550 ЦК) лише породжує цілу низку запитань, які тільки не перший погляд виглядають несерйозними: 1) якщо забороняється нараховувати проценти на неустойку, то чи можна встановлювати пеню за прострочення сплати неустойки; 2) чи можна встановлювати неустойку за прострочення виконання зобов'язання щодо відшкодування збитків; 3) чи можна на суму збитків нарахувати проценти? Усі ці і численні інші подібні питання потребують законодавчого вирішення.

Семенова К. Г.

Єваторійський факультет

Харківського національного університету внутрішніх справ,

доцент кафедри цивільно-правових дисциплін, кандидат юридичних наук

ПРАВА НА РЕКОНСТРУЙОВАНИЙ ОБ'ЄКТ НЕРУХОМОГО МАЙНА: ПИТАННЯ РЕЄСТРАЦІЇ

У цивільному обігу доволі часто виникають проблемні питання теоретичного та практичного характеру щодо реконструйованого об'єкту нерухомого майна, зокрема питання про наявність прав на такий об'єкт.

Дискусію, як правило, викликає питання – що відбувається з об'єктом після реконструкції: він припиняє існування в результаті заміни на новий і при цьому право власності на нього також припиняється або ж об'єкт просто змінюється, не зачіпаючи при цьому право власності.

В теорії дуже розповсюдженою є думка, що будь-яка реконструкція нерухомого майна спричиняє створення нової нерухомості (Алексеев С. С. Избранное, 2003. – С. 115; Бабенко М. В. Новостворене нерухоме майно як об'єкт цивільних прав // Вісник Академії праці і соціальних відносин Федерації профспілок України. Серія: Право та державне управління. – 2012. – № 1. – С. 58). Як правило у якості аргументів наводиться те, що саме внутрішні та зовнішні технічні показники об'єкту зазнають суттєвих змін. Крім того на реконструкцію об'єкта нерухомості необхідно у встановленому законодавством порядку отримувати аналогічні дозволи, що й на будівництво.